

CT

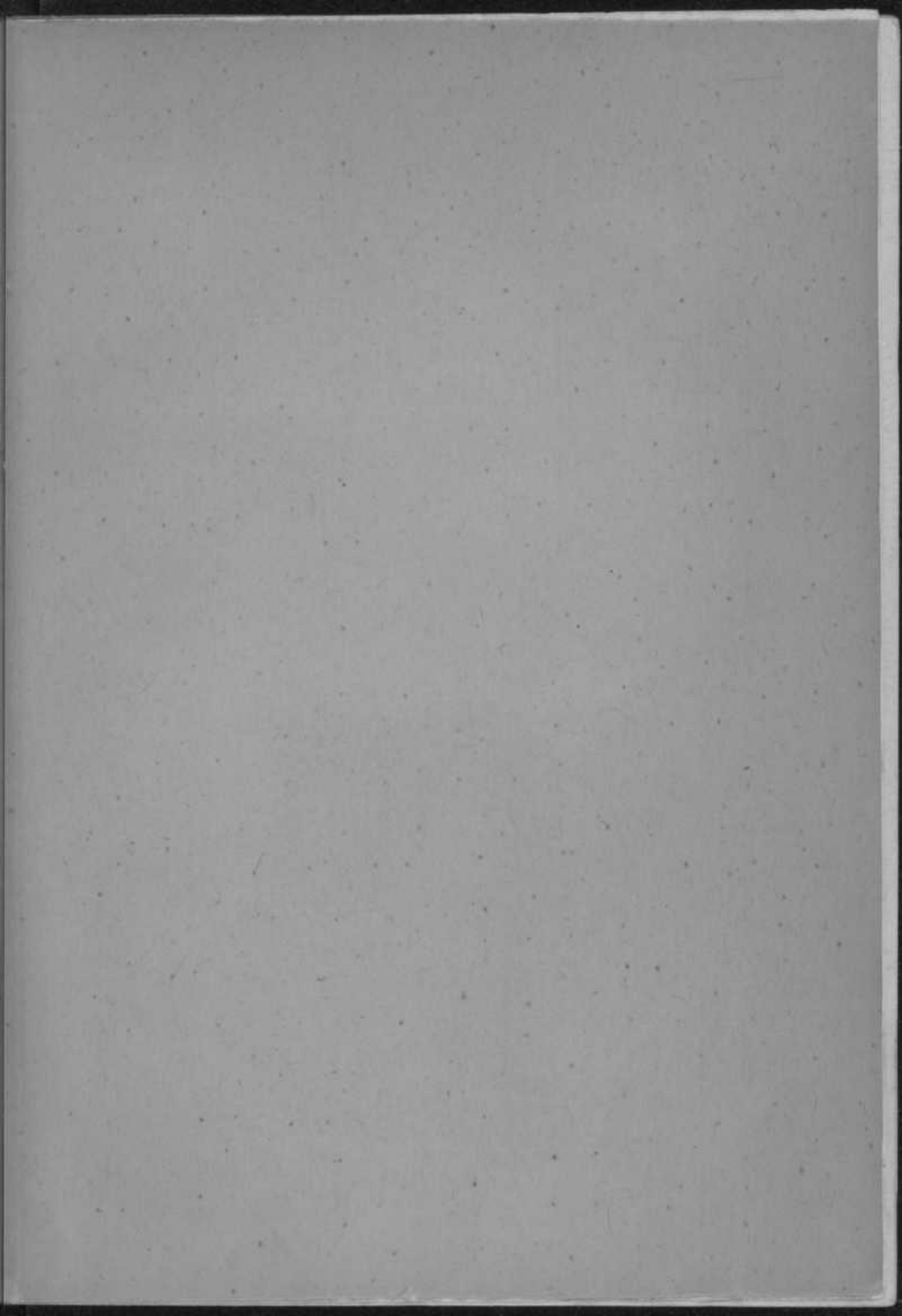
05582

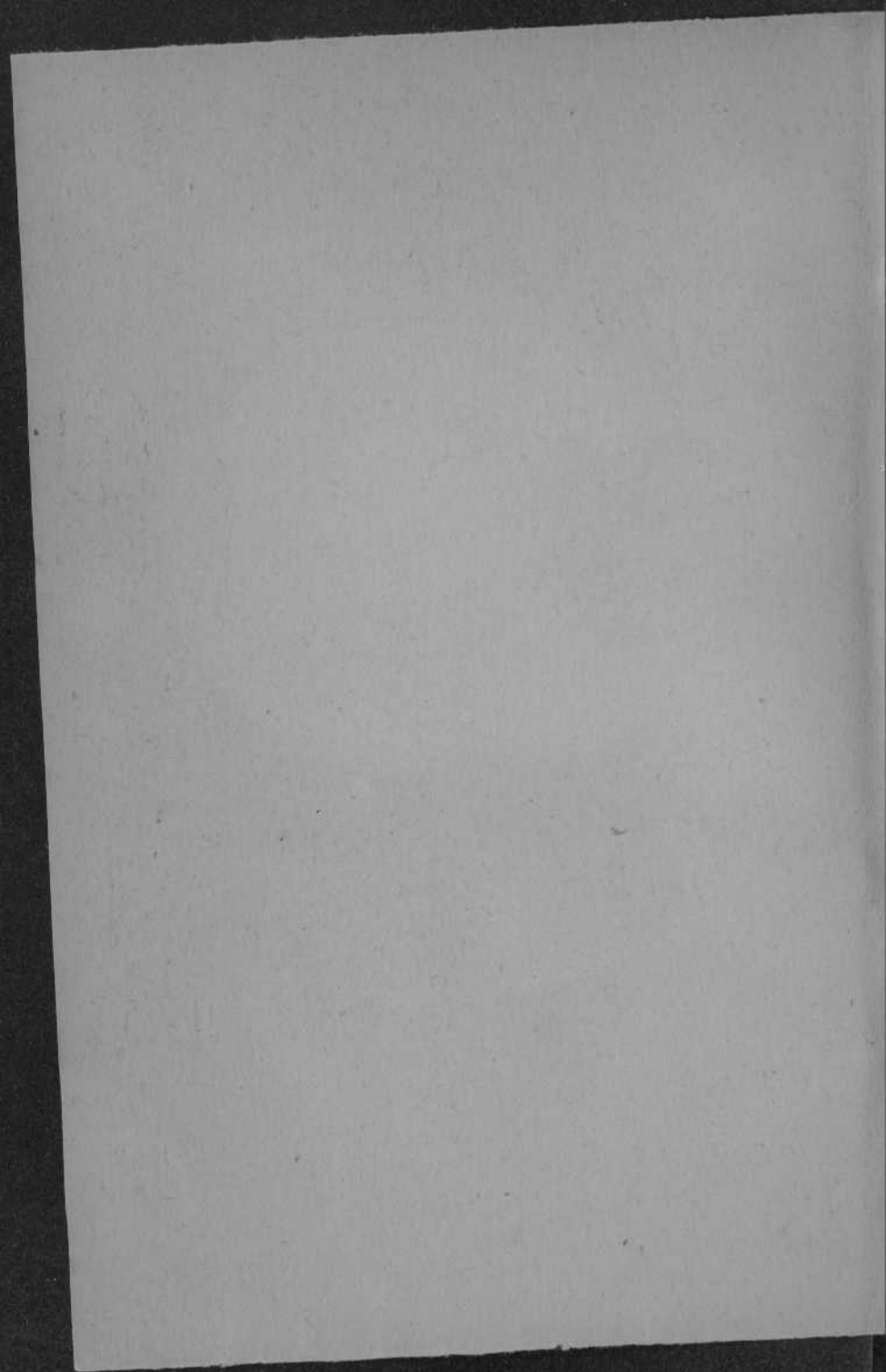
1924.

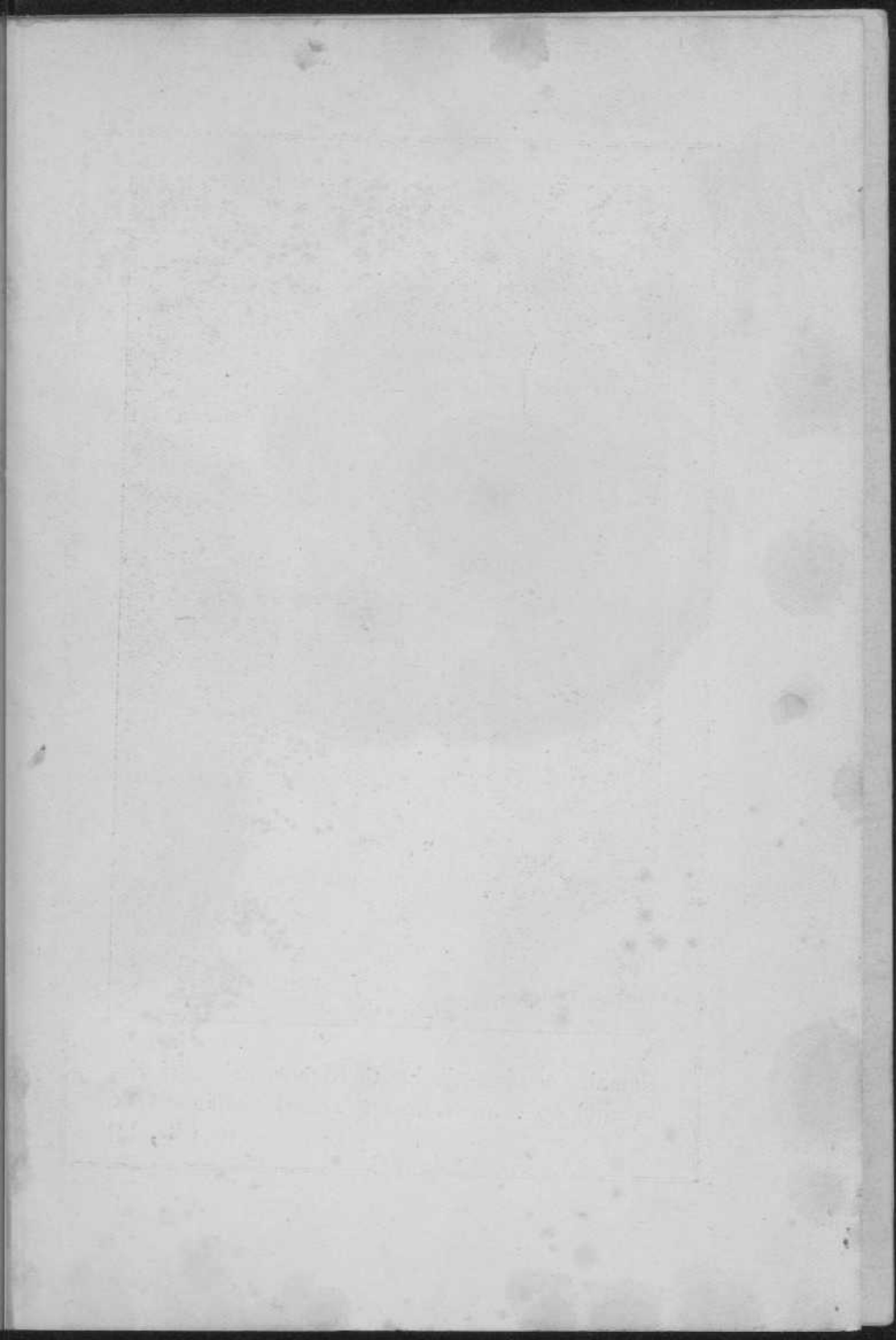
Z 149

Ramabai met haar dochtertje Manoramabai (Hartevreugd) op haar eerste reis naar Amerika in 1886
(Blz. 11)

LICHTSTRALEN OP DEN AKKER
DER WERELD

1924

No. I

PANDITA RAMABAI

BAANBREEKSTER VOOR DE OPHEFFING
DER HINDOE-VROUWEN

DOOR

N. J. SCHELLING

UITGEGEVEN VANWEGE DEN ZENDINGSSSTUDIE-RAAD DOOR
DE DRUKKERIJ VAN DE STICHTING HOENDERLOO

WIE MEER WIL WETEN OVER PANDITA RAMABAI
EN HAAR WERK, BESTELLE:

PANDITA RAMABAI (Sarasvati)

Pioneer in the Movement for the Education of the Child-
Widow of India, by CLEMENTINA BUTLER, Chairman
Executive Committee American Ramabai Association
Tweede druk, met 9 platen, New York 1922. Prijs geb. f 3.25

THE HIGH-CASTE HINDU WOMAN

by PANDITA RAMABAI SARASVATI
With Introduction by The Board of Managers of The American
Ramabai Association
Nieuwe uitgave, met 8 platen. Prijs geb. f 2.50

Van de in den eersten regel op de eerste bladzijde van dit boekje
genoemde dubbele aflevering van de „Lichtstralen” zijn nog
enkele exemplaren verkrijgbaar aan onderstaand adres. Titel:

SCHETSEN UIT HET LEVEN VAN WEDUWEN
IN ENGELSCH-INDIË door H. C.

Een zeer boeiend boekje van 54 blz. met 3 plaatjes.
In speciaal omslag in kleurendruk 45 cent fr. p. p.

TE BESTELLEN IN DEN ZENDINGSBOEKHANDEL
NASSAU-ZUILENSTEINSTRAT 25, DEN HAAG

Vele jaren geleden, in den 8sten Jaargang onzer „Lichtstralen op den akker der Wereld” werd ons een blik gegeven in 't droevig lot der „Weduwen” in Engelsch-Indië. Zonder diepe ontroering kan geen Westersch oog lezen wat daar verhaald wordt, het grenst ook bijna aan 't ongelooflijke en toch, helaas, is 't maar al te waar. Zelfs wordt de daar geschilderde ellende toegespitst, wanneer wij voor „weduwen” zeggen moeten „kind-weduwe, behoorende tot de hoogere kasten in Hindostan”. Welk een berg van lijden en onrecht staat achter die weinige woorden. En hoevele eeuwen moesten voorbijgaan vóór dat de oogen der Christenvolken in 't Westen hiervoor open gingen! Dat dit geschied is, zie, daarvoor danken wij God en wij zegenen de nagedachtenis der heldhaftige vrouw, die haar leven gewijd heeft aan de bevrijding harer Zusters.

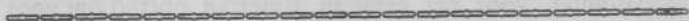
Haar naam zal wellicht velen uwer reeds bekend zijn. Van haar werken en streven te mogen vertellen, reken ik mij tot hooge eere, tot een schoone taak, en een aangename tevens, omdat ik dit mag doen aan de hand eener Amerikaansche schrijfster, die *Pandita Ramabai* goed heeft gekend.

Het was in 1886, dat deze toen nog onbekende vrouw, door niemand ondersteund maar sterk in haar eigen overtuiging, voor het eerst in Amerika optrad om voor

de kind-weduwen in Engelsch-Indië een lans te breken en bijstand in te roepen. In 't bedrijvige, drukke Amerika wist men ternauwernood, dat zulke verhoudingen als die zij schetste, bestonden. Zelfs de Zendingsvrienden, die er wel eens van gehoord hadden, beseften niet het volle gewicht van den toestand. Zóó diep echter was de overtuiging van Ramabai en zóó groot en hoog haar moed, dat men onmiddellijk naar haar pleidooi begon te luisteren. Wanneer zij daar stond voor gevulde zalen en zonder vrees pleitte voor hare ongelukkige Zusters in 't verre Oosten, dan won zij menig hart stormender hand. Vrienden vereenigden zich, die beloofden haar tien jaren lang te zullen steunen en in staat te stellen om hare plannen ten uitvoer te brengen, opdat in dit tijdsverloop gezien zou kunnen worden of 't *mogelijk* zou blijken de kind-weduwen der hoogere kasten op te voeden en een kans te geven op een nuttig, menschaardig bestaan. Onder hen, die 't mogelijk gemaakt hebben dat de Sjáradâ Sadan „Het Tehuis der Kennis”, werd gesticht, vinden we menigen bekenden naam van mannen en vrouwen.

De Vereeniging werd definitief opgericht te Boston in 't jaar 1887, en niet *tien* jaren, maar nu reeds *vijf en dertig jaren* heeft zij haar werk voortgezet en doet dit nog heden ten dage.

Pandita Ramabai zelve eindigde haar moeilijke en zegenrijke taak in *April 1922*.

RAMABAI'S IDEEAL

Onder de groote verzameling van rassen en volken, die wij Hindoes plegen te noemen, vinden we niet enkel een veelheid van geloofsovertuigingen en godsdienstige gewoonten, waarvan vele ons tegen de borst stuiten, maar er zijn ook, die hun volgelingen hooge idealen doen nastreven, die hen opheffen boven de menigte en wier vrome zin onze sympathie wegdraagt, al kunnen we met de geloofsvoorstellingen zelve niet instemmen.

Een vertegenwoordiger van deze laatste stroomingen was *Ananta Sjastri Dongre*, een Brahmaansch geleerde, een edel en mild man, die ver boven het onderwijs zijner Heilige Geschriften uit was. Zijn ideaal was, dat hij de vrouw bevrijd wilde zien uit de verdrukking en werkeloosheid, waartoe het Hindoeïsme haar veroordeelde.

Zijn eigen huwelijk, volgens den ouden ritus met *Laksjmibai*, een kind van negen jaar gesloten, overtuigde hem van het nadeel van een dergelijke verbintenis voor zijn eigen familieleven. De volstreckte onwetenschap van zijn kindvrouwte bedroefde hem zoo diep, dat hij besloot haar een goede opvoeding te geven. Tegen dit plan, zoo geheel in strijd met de overleveringen, kwamen de Brahmanen zóó krachtig op, dat 't hun beiden verbanning en zelfs vervolging op den hals haalde.

Toen hij zag, dat zijn leerlingetje zich werkelijk goed

ontwikkelde, besloot hij met haar in een meer afgelegen plaats te gaan wonen, waar zijn optreden geen aanstoot kon geven. Daarom vestigde hij zich in het woud van Gungamal, in 't Westen, een hoek zóó afgelegen en eenzaam, dat dikwijls het gebrul en gehuil der wilde dieren 's nachts de slapenden verschrikt deed opspringen. In dit bosch-huis werd op 23 April 1858 een dochtertje geboren, waaraan de vader den naam Ramabai gaf: „Vreugdegeefster”. Hij besloot, dat dit kind een opvoeding zou krijgen onbelemmerd door Hindoegewoonten en voorschriften. De kleine werd door vader en moeder beiden met de grootste liefde verzorgd en de herinnering aan dit leven in 't woud, zonder andere vrienden als haar familie en haar boeken, is Ramabai haar geheele leven bijgebleven. In den loop der jaren trok de faam van Ananta Sjastrí's geleerdheid vele studenten naar 't afgelegen plekje, om daar door hem onderwezen te worden.

Later verviel hij tot armoede, juist door de aan zóo velen bewezen gastvrijheid en den dwang der Hindoe-priesters in dit opzicht, en ten slotte moest de familie haar woonplaats verlaten. Zij zwierven van de eene heilige plaats naar de andere, levende van de geringe inkomsten, die dankbare studenten den beroemden leeraar deden toekomen.

Een in dien tijd ingetreden hongersnood verergerde het lijden der arme pelgrims, die om de goden te behagen, 't weinige dat ze nog bezaten als aalmoezen aan de Brahmanen brachten. Ramabai zelf verhaalt ons hiervan: „We trokken naar verscheidene heilige plaatsen om te „bidden tot allerlei goden, en baadden ons in heel wat

„heilige rivieren en vijvertjes om ons vrij te maken van „zonde en van den vloek, die de oorzaak onzer armoede „moest zijn. Wij knielden voor de metalen beelden der „goden en baden dag en nacht, maar er volgde geen „verhooring, de beelden bleven even hardvochtig en koud. „Wij kenden de Vedá's en wisten wel, dat wij niet de „beelden aanriepen, maar de goden die zij voorstelden; „onze kennis hiervan hielp echter niets. We gingen naar „de sterrenwichelaars met geschenken, om van hen den „wil der goden over ons te vernemen. Zoo verspilden „wij onzen kostbaren tijd, onze kracht en onze geringe „bezittingen te vergeefs. Toen er geen geld meer was, „begonnen wij de dingen, die wij mede hadden genomen „te verkoopen, zilver en gereedschap, enkele kostbaar- „heden, onze beste kleedingstukken, eindelijk zelfs ons „koperen kookgerei: de opbrengst van dat alles ging „weer naar de Brahmanen. We kochten rijst en aten „daarvan zoo zuinig mogelijk, maar 't duurde niet lang „of de dag kwam dat wij 't laatste korreltje verbruikt „hadden. O, die wanhoop! We beraadslaagden wat nu „te doen en kwamen tot het besluit, dat 't beter was „diep 't bosch in te gaan en daar te sterven, dan de „schande van bedelen langer te dragen te midden onzer „landgenooten. Dien eigen nacht trokken wij heen en „verdwenen in 't onmetelijke woud. Elf dagen en nachten, „gedurende welke wij ons voedden met bladeren en water „en nu en dan een handjevol wilde dadels, brachten „wij onder veel lijden, geestelijk zoowel als lichamelijk, „in deze eenzaamheid door; toen kon onze arme, oude „vader 't niet langer uithouden en hij besloot zich in

„een heiligen vijver, dicht bij, te verdrinken. Wij anderen „zouden dan óf elk zijns weegs gaan óf ook een eind „aan ons leven maken. (De Hindoes beschouwen 't niet „als zonde wanneer men zich in heilig water het leven „beneemt.) Vader nam afscheid van ons allen; ik was „de jongste en kwam het laatst aan de beurt. Nooit „zal ik vergeten wat hij in dit droevige oogenblik tot „mij zeide. Zijn laatste bevel was, dat, *indien* ik in „leven bleef, ik God dienen moest. Hij kende den eenigen „waren God niet, maar diende steeds met hart en ziel „den Onbekenden God. „Mijn kind”, zeide hij, „je bent „mijn jongste, mijn meest geliefde kind; ik heb je in „de hand van onzen God gegeven; je bent de Zijne en „Hem alleen moet je toebehooren”.

„Terwijl wij in dezen vreeselijken toestand verkeerden, „schonk de genadige God, die zoo menigmaal voor- „komt, dat zijn zondige kinderen in 't verderf loopen, „uitkomst. Hij gaf in 't hart van mijn broer de gedachte, „dat hij allen hoogmoed, alle kaste-vooroordeel moest „opgeven en gaan *werken*. In stede van zijn blinden „ouden vader naar den vijver te dragen, zooals deze „verzocht, sloeg hij den weg naar 't naaste dorpje in, „waar hij inderdaad later 'werk zocht en vond. Zoo „was de zaak ineens beslist en ook wij verlieten het „woud. Maar zóó groot was onze ellende, dat we hoopten „door een tijger of slang op den weg gedood te wor- „den. We waren te zwak om ons te bewegen en „onze trots verbood ons te bedelen of ook te gaan „werken. Doch 't besluit was eenmaal genomen en „zoo sleepten we ons voort. 't Duurde twee dagen voor

„we het dorp bereikten. We zochten beschutting in een „tempel, maar de Brahmanen wilden er ons niet laten „blijven; medelijden kenden ze niet. Wij moesten dus „verder gaan, 't dorp uit, tot we in de bouwvallen van „een anderen tempel beschutting vonden. Hier bleven „we vier dagen. Vader kreeg een zware koorts, waaraan „hij binnen enkele uren overleed”.

Ramabai, wier moeder toen ook reeds bezweken was, reisde met haren broeder door Indië, tot zij eindelijk in Calcutta kwamen, waar zij gelegenheid kreeg profijt te trekken uit de geleerde opvoeding, die zij genoten had.

De geschiedenis van haar lijden, van haar kunde en van haar vooruitstrevende begrippen omtrent vrijmaking en opvoeding der vrouw werd door sommige Hindoes met geestdrift aangehoord. Zij vonden 't interessant het heilige Sanscriet door vrouwenlippen te hooren spreken. Zij ontving een uitnoodiging om lezingen te houden voor de vergaderde Pundits (Hindoe-geleerden). Haar groote geleerdheid en bovenal haar grondige kennis der Heilige Boeken, maakten diepen indruk op haar toehoorders. Zij riepen een groote vergadering bijéén in 't Stadhuis en met algemeene stemmen werd haar daar den titel verleend van „Sarasvati”, „Godin der Wijsheid” — den hoogsten graad, die in Indië voor een vrouw bereikbaar is. Zij was toen 22 jaar en nog ongehuwd, want haar vader had alle aanzoeken geweigerd, die van haar negende jaar af tot hem gekomen waren, op grond hiervan, dat zij studente was. Dit vergrijp tegenover de zeden zijner kaste was voor een groot deel de oorzaak van al zijn tegenspoeden geworden.

Een nieuw leed trof Ramabai, toen haar broeder stierf, wiens gezondheid verwoest was door wat hij had doorgemaakt tijdens den hongersnood. Zij was nu alleen op de wereld en huwde eenige maanden later met den Bengaalschen edelman *Bepin Bihari Medhavi*, een doctor der Calcutta Hoogeschool. Daar beiden te hoog stonden voor het Hindoeïsme, met zijn vele voorschriften en bepalingen, lieten zij hun huwelijk alleen burgerlijk voltrekken. Na een gelukkig huwelijksleven van slechts 19 maanden, overleed haar echtgenoot, haar een dochttertje achterlatend, dat zij *Manorama* (Harte-vreugd) genoemd hadden. De weduwe zette haar lezingen voort en vormde al spoedig een Vrouwenvereeniging, bekend onder den naam *Arja Mahila Somaj*, wier doel was bevordering van de opvoeding der inlandsche vrouw en bestrijding van de kinder-huwelijken. Daarna reisde zij van stad tot stad in 't gouvernement van Bombay en richtte overal andere afdeelingen op.

Omstreeks dezen tijd werd het Ramabai duidelijk dat zij, om goed te kunnen werken, zelve nog behoefte had aan opleiding in sommige vakken; zij wilde daarvoor naar Engeland gaan. Bovendien was zij in aanraking gekomen met Christenen en liet de wensch meer van hun godsdienst te weten haar geen rust. „Ik werd”, zegt zij „heen getrokken naar een vreemd land, evenals weleer Abraham. Mijn begeerte moet wel heel sterk zijn geweest, anders had ik deze reis nooit durven maken, want 't is voor een Hindoe-vrouw een ongehoord iets en zij verliest daardoor altijd den band met haar volk en verwanten”.

Om geld voor de reis te verkrijgen schreef zij een boek over „Zedekunde voor Vrouwen”. Het werd grif verkocht, zoodat zij gemakkelijk haar overtocht kon betalen. Zoo kwam zij in Engeland, waar zij spoedig velen won voor hare zaak. Er werd geld ingezameld en men stond haar gaarne toe, zich overal op de hoogte te stellen van allerlei philanthropisch werk. Dit was iets geheel nieuws voor haar en vooral de arbeid onder de gevallen vrouwen maakte een onvergetelijken indruk, zoozeer dat zij besloot tot het Christendom over te gaan. Zij liet zich onderwijzen en werd in 1883 tegelijk met haar dochttertje gedoopt. Een jaar lang vertoefde zij om Engelsch te leeren in een Tehuis voor Vrouwen van St. Mary te Wantage, en nam daarna een professoraat in 't Sanscriet aan de Universiteit van Chettenham aan, waar zij zich tegelijkertijd liet inschrijven als studente in de wiskunde, in Engelsche literatuur en nog eenige vakken.

In 1886 ging ze naar Amerika om getuige te kunnen zijn van de promotie van haar nichtje, Mevrouw Joshee, bij de medische faculteit in Filadelfia. Kort na haar aankomst aldaar, schreef zij: „Ik ben sterk onder den indruk van en stel groot belang in het werk der Westersche vrouwen, die één gemeenschappelijk doel schijnen te hebben, namelijk het welzijn harer medemenschen. Een mijner schoonste toekomstdroomen is, mijn eigen landgenooten in hun eigen talen van deze wonderen te vertellen”. Toen zij nader in aanraking kwam met een onderwijs-systeem, dat de meisjes evengoed als de jongens opvoeden wilde, kwam haar oude begeerte weer

boven om scholen voor haar vrouwelijke landgenooten te stichten, waar hand en hoofd beiden zouden worden onderwezen. Zij liet haar vaste plannen met betrekking tot het hooger onderwijs, dat hooggeplaatsten ten goede zou komen, varen en concentreerde haar aandacht op inlandsche scholen, gesticht door en voor de gewone inlandsche vrouwen der hoogere kasten. Haar eerste openbare toespraak hield zij op 21 Maart 1886, in een zaal der C. J. M. Vereeniging te Filadelfia, waar zij gedurende drie kwartier de belangstelling van haar gehoor wist vast te houden. Zij eindigde met een oproep tot medewerking aan haar groot doel. Niet lang daarna sprak zij in Boston, en in December 1887 werd daar de Ramabai-Vereeniging opgericht, die ten doel had vooral de kind-weduwen der hoogere kasten van Indië een goede opvoeding te geven. Zooals reeds gezegd is, stelden de vrienden zich borg om 10 jaar lang de noodige fondsen bijeen te brengen, waarmede Ramabai de proef zou kunnen nemen of 't werkelijk *mogelijk* zou zijn deze ongelukkige schepseltjes te onttrekken aan haar treurig lot.

In Boston was men aan veel gewend. Maar wat deze vrouw bepleitte was geheel nieuw, en wie de tengere Oostersche in haar eenvoudig wit gewaad, met 't kaal geschoren hoofd — het kenteeken van haar voor Hindoes verachtelijken weduw-staat — daar zag en hoorde, kon nooit den indruk daarvan vergeten.

Haar roerend verhaal vond zijn weg tot de harten, en niet vergeefs hield zij haar ernstig pleidooi om recht voor het arme kind-vrouwtje van Indië, dat als heel

jong meisje, soms niet ouder dan 3 of 4 jaar, verloofd werd en dan, indien de man of jongen, aan wien zij verbonden was, overleed lang vóór zij gehuwd waren, ja, zonder dat zij elkaar ooit hadden ontmoet, als de weduwe, die dit sterven op haar geweten had werd mishandeld haar leven lang. Verloving stond in dit geval met huwelijk gelijk. — Zoo iets vond men nergens dan alléén in Hindostan.

Voorzien van de noodige middelen keerde Ramabai terug naar haar vaderland, waar zij beter ontvangen werd dan zij had durven hopen. Er was afgesproken dat de nieuwe school neutraal zou zijn. „Niet Christelijk”, zoo vatten de Hindoes het op, terwijl in Amerika onder dezen naam verstaan werd, „algemeen-Christelijk”: niet volgens een bepaalde richting van 't Christendom. Dit verschil van opvatting veroorzaakte later moeilijkheden, waarop wij nog terug komen.

In Maart 1889 werd de Sjáradâ Sadan (het Tehuis der Kennis) in Bombay geopend, De Pandita was na een afwezigheid van bijna zeven jaren in haar land teruggekeerd, niet langer een arme weduwe, zonder vrienden, zonder tehuis, maar als leidster eener groote onderneming, gesteund door honderden, neen duizenden in Amerika en in Engeland. Bij de inwijding der school was een voorname Hindoe-dame bereid gevonden om den voorzitters-zetel in te nemen. Volgens een Bom-baysch dagblad was 't de eerste maal, dat een Indische dame bij zulk een gewichtige gelegenheid dit deed. De school werd dien zelfden middag geopend met één leerling,

een kind-weduwe, die sedert den dood van haar man, zóóveel ellende had doorgemaakt, dat zij op 't punt gestaan had zelfmoord te plegen. Spoedig kwam er een tweede leerling bij en aan 't eind van het eerste kwartaal had Pandita Ramabai reeds twee en twintig leerlingen onder hare hoede. „Ik kan al”, zoo schreef zij, „een verandering zien in de linksche houding van mijn meisjes. Zij schijnen haar verantwoordelijkheid te gaan gevoelen. Als 's avonds allen in mijn kamer komen en wij met elkaar zingen, zoo goed dat gaat, hebben we prettige, gelukkige uurtjes. Dat zingen is iets buitengewoons, want 't is aan vrouwen verboden. 't Is een slecht ding voor een huisvrouw, zegt men. Maar onze school stoort zich hier niet aan, wij zullen het getij eens keeren en er een goede ontspanning van maken, die de harten wint”.

Een Raadgevend College werd in Indië gevormd, waarin mannen als Professor Rasmakriskua Bhandarkar, Rechter Telang en andere zitting namen.

In die eerste jaren had de Pandita gelegenheid te over om uit het vroegere leven harer pleegkinderen een en ander te vertellen; deze verhalen spreken voor zich zelf. Laat mij u er een paar van mogen meêdeelen.

Een kind-weduwe van 13 jaar werd door haar vader naar de school gebracht; zij was verloofd vóór ze vier jaar was en aan haar schoonmoeder gegeven, om groot gebracht te worden. Nooit kende zij kinderlijke vroolijkheid, want al spoedig stierf haar aanstaande man en van toen aan werd zij uiterst wreed behandeld. Voortdurend werd haar verweten dat zij haar echtgenoot gedood had, door de een of andere zonde, die zij in haar vorig

bestaan had bedreven. Zij werd uitgehongerd, geslagen, in een ring opgehangen aan de zoldering, waarbij haar lichaam over den rand van dien ring heen en weer balanceerde. Haar vader kon 't eindelijk niet meer aanzien en bracht haar bij Ramabai; haar oogen waren dof, haar lichaampje misvormd, haar geest versuft. Vol mededoogen nam de Pandita haar in haar huis op, men speelde en zong met 't kind en trachtte haar 't geledene te doen vergeten en zie, dit gelukte. De kracht keerde terug in haar lichaam, het licht in hare oogen, zij werd een vlugge en vlijtige leerling.

De geschiedenis van *Gangabai* is even droevig. Zij was een weduwe van 15 jaar, een onwetend kind, dat lezen noch schrijven kon. Zij was door haar schoonbroer beroofd van al haar kostbaarheden en van de roerende bezittingen van haar echtgenoot, die haar volgens de wetten harer woonplaats van rechtswege toekwamen. Haar fijn linnen gewaad was verwisseld tegen een grof kleed, voortaan het teeken harer schande; haar hoofd was kaal geschoren en elke mogelijke vernedering was haar aangedaan. Zij was gedwongen om te bedelen om werk en voedsel en anders te sterven van honger. Werk kon zij niet krijgen; afval in plaats van voedsel werd in haar mandje geworpen. Het eenige antwoord op haar smeeken was beschimping. Tot drie malen toe besloot zij zich van het leven te berooven. Alléén de vrees, dat zij in een volgende incarnatie toch ook weer een vrouw zou worden, weerhield haar. Zij hoorde van Ramabai en haar school en ging daar heen,

niettegenstaande de waarschuwingen en bedreigingen van haar familie. Zij kwam en was gelukkig, terwijl zij elken morgen en iederen avond bad, dat zij in een volgend bestaan *niet* onder de menschen, maar onder de vogels zou mogen behooren.

In 1891 werd de school verplaatst naar Poona, waar een mooi gebouw voor 15000 dollars, zeer geschikt voor het doel, was aangekocht. Het werd een ware haven der rust voor de ongelukkige kind-weduwen.

Bij de inwijding was tot blijdschap der Pandita, Mevrouw Andrews tegenwoordig, de voorzitter van het Amerikaansche Comité, die als een moeder was voor deze haar Indische dochter en haar onvermoeid bijstond en voorthielp.

Bij 't begin van haar school had Ramabai gemeend vrijheid van godsdienst toe te moeten laten voor elk geloof en voor alle kaste-voorschriften. Dit was en is nòg de richting der school, maar Ramabai's eigen christelijk geloof was zóó van jaar tot jaar gegroeid in diepte en schoonheid, en was zoo dikwijls een voorbeeld voor de oogen der meisjes, dat verscheidenen Christen werden. Dit veroorzaakte verlies van sympathie aan de zijde der Hindoe-leden van den Raad van Beheer en sommige leden der Vereeniging zelf vreesden ook, dat de Pandita afweek van den in den aanvang aangenomen regel om neutraal op godsdienstig gebied te blijven. Er mocht immers geen pressie uitgeoefend worden in deze richting. Ramabai had beloofd, en wij gelooven dat zij haar gelofte trouw heeft gehouden, dat zij zich

niet zou mengen in de godsdienstige behoeften harer leerlingen. Maar zulk een leven als 't hare, zoo toegewijd aan den Heer en Zijn dienst, sprak voor zich zelf en kón niet nalaten een zeer groote meerderheid der leerlingen aan te trekken, zóó dat zij zelven ernstige Christinnen werden.

In 1892 verhief zich zulk een tegenstand, dat een der dagbladen van Poona schreef: „De Sjâradâ Sadan heeft den doodsteek ontvangen!” Anonieme brieven bedreigden Ramabai's leven; de nieuwsbladen werden beleedigend, ja zelfs gemeen; de Raad van Beheer in Indië trad af en circulaires werden gezonden aan de ouders en voogden der weduwen om dezen aan te raden de meisjes van de school af te nemen. Maar de Pandita veranderde haar werkwijze *niet*. Zij weigerde haar deur te sluiten, als zij met hare dochter 's morgens om vijf uur een morgen-aandacht hield. En zie, haar standvastigheid behaalde de overwinning door Gods genade. Voortaan liet men haar ongemoeid en geheel vrij in de uitoefening van haar geloof. „In 1906 de school bezoeken-de”, schrijft Miss Butler, „vond ik sommigen, die trouw de kaste-voorschriften hielden der orthodoxe Hindoes”. Maar de groote meerderheid was overgegaan tot de vrijheid, die het Christendom toestaat in opvoeding en leefwijze.

De behoefte aan een inrichting als de hare, heeft Ramabai aangetoond in haar boek „De Hindoe-Weduwe der hoogere Kasten”, dat in Engeland een zeer warm onthaal vond. In een Revue van het „London Athenaeum”, een bekend tijdschrift, lezen we o. m.: „De nieuwe instelling heeft den steun verkregen van twee der meest

bekende geleerden van Indië en we zijn er blij om, dat op het onlangs gehouden Oostersch Congres in Christiania, de naam der Pandita door professor Max Müller genoemd werd in éénen adem met dien van Ram Mohum Roy, Kesjoeb Chunder Sen en Nilakan Tagore, als vertegenwoordigers van de nieuwe ontwikkeling in Indië".

WAT RAMABAI VERTELT OVER HET STANDPUNT VAN HET HINDOEÏSME TEGENOVER DE VROUW

Om te beter de tegenstelling te verstaan tusschen het streven van Ramabai voor haar zusters en de houding van het Hindoeïsme tegenover haar, moeten wij enkele wetten van Manoe ten opzichte der vrouw leeren kennen,

Ramabai heeft deze bekend gemaakt in haar bekend boek „*The High Caste Hindu-Woman*”, waarbij men niet moet vergeten, dat de schrijfster door de gezamenlijke geleerden van Calcutta om haar groote kennis der Heilige Boeken is benoemd tot Sarasvati. Zij spreekt derhalve met onmiskenbaar gezag. Zij zegt o.a.:

„De vrome Hindoe gelooft, dat de Veda's het eeuwig vrije woord van God zijn, door hem aan verschillende wijzen geopenbaard. Naast de Veda's zijn er meer dan vijfentwintig heilige wetboeken, waarop de voornaamste gewoonten en godsdienstige instellingen der Hindoes zijn gebaseerd. Onder deze nu is het Wetboek van Manoe wel het hoogste. Het wordt zóó heilig geacht, dat alleen de Veda's daar boven staan.

„Ofschoon Manoe en de andere wetgevers op veel punten onderling in tegenspraak zijn, is er volkomen overeenstemming in hun beschouwing van de vrouw.

„Volgens deze heilige wetten bestaat het leven der vrouw uit drie tijdperken: 1o die van het kind; 2o die van jeugd of huwelijksleven; 3o die van weduwschap of ouderdom. Nooit mag een meisje, een jonge of zelfs

ook eene oude vrouw zelfstandig iets doen, zelfs niet in haar eigen woning. In haar kindsheid moet zij onderdanig zijn aan haar vader, in haar jeugd aan haren echtgenoot, en als die gestorven is, aan hare zoons; nooit mag zij onathankelijk zijn.

„Haren man moet zij, als goede echtgenootte altijd *als een god* vereeren, ook al is hij slecht van levenswandel.

„Een kinderlooze vrouw kan na acht jaren verstooten worden; eene, wier kinderen allen sterven, na tien jaren; zij, die enkel dochters het leven schenkt in het elfde jaar; maar een twistzieke vrouw verstoote men zonder uitstel". Dit vindt men in Manoe IX § 78.

„De Arabische Hindoe eerde en eert ook nu nog tot op zekere hoogte de vrouwen. Al wordt er in zekeren zin op haar neergezien als op een mindersoortig wezen, is toch de *moeder* een hoofdpersoon en waard van hare zoons alle eer te ontvangen. De moeder is de koningin in 't huishouden van haar zoon; zij bezit groote macht en wordt door haar zoons en hunne vrouwen als 't hoofd der familie gehoorzaamd. Maar er is een andere kant aan de zaak, die men 't best leert kennen uit wat de Wetgever zegt in hoofdstuk IX, § 18.

„Het ligt in de natuur der vrouw om de mannen in deze wereld te verleiden". — „Voor vrouwen is kennis van de Veda-teksten overbodig; geen godsdienstige handeling wordt voor haar verricht, omdat zij onwetend zijn; zij zijn even onrein als de valsheid zelf". — „De eenige manier om haar onschadelijk te maken is haar te gebruiken voor de huishouding en ander werk. Zij

mag geen heilige geschriften lezen en heeft niet het recht een enkelen tekst daaruit ook maar uit te spreken".

Ramabai voegt hier aan toe: „Ik kan naar waarheid getuigen, dat ik nooit een heilig boek in 't Sanskriet heb gelezen, waarin ik niet deze hatelijke gevoelens omtrent de vrouw heb gevonden. Hier en daar, 't is waar, leest men een vriendelijk woord over haar, maar waar zij overigens gerangschikt worden onder de klasse van misdadigers, lijkt mij dat een hartelooze spotternij.

De ongewijde literatuur is in geen deele minder streng of meer eerbiedig jegens de vrouwen. Ik haal even een paar spreekwoorden aan uit een gedeelte dat men een soort catechismus zou kunnen noemen: „Vertrouw nooit een vrouw". — „Vrouwenraad leidt ten verderve". — „De vrouw is een woonplaats van ondeugden, vol bedrog, een hinderpaal op den weg ten hemel, een poort der hel". — „Wat is wreed?" „Het hart der slang". „Wat is wreeder dan dat?" „Het hart eener vrouw". „En wat is het wreedst van alles?" „Het hart van een weduwe, zonder zoon en zonder geld". —

De Hindoe-wet heeft een verschillenden maatstaf voor mannen en vrouwen en de volksmond spreekt dat na. Voor vrouwen is alles gezegd in deze woorden: „Tot „haren man opzien als een god, op zaligheid te hopen „alleen door hem, hem gehoorzamen in alle dingen, „nooit naar zelfstandigheid te trachten en nooit iets doen „wat niet door wet en gewoonte is goedgekeurd". Manoe V § 147—156 zegt: „Een trouwe echtgenoot, die „met haren man na den dood vereenigd wil blijven, moet „nooit iets doen wat hem mishagen kan, die eens haar

„hand nam, 't zij hij op dat oogenblik nog leeft, of reeds „dood is. Door haar plicht jegens haren man te schenden „is zij in deze wereld onteerd en na haar dood komt „zij in 't lichaam van een jakhals en wordt door allerlei „kwalen geteisterd, als straf voor haar zonden”.

Wij komen nu tot het ergste en meest gevreesde in het leven eener vrouw der hoogere kasten. Door heel Indië wordt weduwschap beschouwd als straf voor afschuwelijke zonden of misdaden in een vorig aardsche bestaan gepleegd. Ongehoorzaamheid of ontrouw aan den toenmaligen echtgenoot, het dooden van hem in 't vroegere bestaan, zijn de hoofdoorzaken der straf.

Wanneer een vrouw *zonen* heeft, is zij minder veracht, om het feit dat zij de moeder is van hoogere wezens. Na haar komt in rang de *oude* weduwe, omdat zij, die dapper de duizenderlei verzoeking en vervolgingen aan haar toestand verbonden, heeft weêrstaan of ondergaan, onwillekeurig achting afdwingt, nog afgezien van de eer, die men algemeen den ouderdom toekent. De *weduwe-moeder* van enkel *meisjes* wordt meestal met onverschilligheid maar ook dikwijls met diepen haat aangezien, vooral als haar dochters niet bij 't leven van haren echtgenoot, ten huwelijk zijn gegeven. Maar het is de *kind-weduwe* of de *jong-kinderlooze* weduwe, op wie in 't bijzonder de haat en de mishandeling der geheele gemeenschap neerkomt, als ware zij de grootste misdadigster.

In de aloude tijden, toen de Wet van Manoe nog niet bestond, en de priesters den oorspronkelijken Veda-tekst nog niet hadden verminkt, bestond de gelegen-

heid tot „hertrouwen”. Door de instelling van 't kinderhuwelijk werd menig kind „weduwe”, vóór zij wist wat het huwelijk was. Daar haar man zonder zoon was gestorven, had hij geen recht om in den hemel te komen en de onsterfelijkheid te genieten, want die krijgt eerst de vader, die 't gelaat van zijn zoon ziet. Eindeloos velen zijn de werelden, die zij doorreizen moeten, die geen zoons hebben. Om nu die overledenen te helpen, hadden de Ouden de zede ingesteld der „Plaatsvervanging”. De broeder of een of ander familielid van den overledene werd aangewezen om hem een zoon te verwekken. Was dit doel bereikt, dan was alle verdere omgang verboden en de vrouw bleef de weduwe van den doode; de kinderen waren *zijn* erfgenamen. Later is die gewoonte, den Veda-tekst ten spijt, in onbruik geraakt.

Over de plichten der weduwe zegt Manoe V § 157: „Laat haar zich het lichaam uitmergelen door te leven van bloemen, wortels en vruchten; zij mag nooit den naam van een man noemen, nadat haar echtgenoot is gestorven. Tot aan haren dood moet ze geduldig alle ellende en moeite verdragen, zich zelf beheerschen, kuisch zijn en trouw als een huisvrouw, die niet meer dan één man kan toebehooren”. — Voor vrome vrouwen is ook nergens een tweede huwelijk voorgeschreven.

De zelfvernietiging van weduwen op den brandstapel van den overleden echtgenoot, is klaarblijkelijk een gewoonte, door de priesterschap ingevoerd nádat de Wet van Manoe was samengesteld. De Wet onderwezen in de scholen van Apostamba, Asvalayana en andere, ouder dan Manoe, noemt het niet. En evenmin doet dit

Manoe zelf. Het is de Wet van Visjnoe, die betrekkelijk jong is, welke zegt dat een vrouw na den dood van haren man óf een vroom leven moet leiden, óf den brandstapel met het lijk van haar echtgenoot deelen.

Ramabai gaat voort: „Het is heel moeilijk vast te stellen wat de beweegredenen waren van hen, die de vreeselijke gewoonte uitvonden der zoogenaamde Soettie. Daar Manoe, ná de Veda's de grootste autoriteit, er niet van rept, zagen de priesters de noodzakelijkheid in, den eenen of anderen tekst te vinden, die zoowel de natuurlijke vrees der weduwen als de stem der critiek tot zwijgen zou brengen. Zij hebben toen gezegd, dat in de Rig-veda, volgens hunne uitlegging, een tekst voorkomt, die aldus luidt: „Laat deze vrouwen, opdat zij geen weduwen worden, als goede echtgenooten versierd met oogenzalf en rijk met edelstenen getooid, een schotel reine boter in de hand houdend, zich zelf overgeven aan het vuur, opdat zij onsterfelijk worden, en niet kinderloos en zonder echtgenoot achter blijven”.

Hier was nu een gezag, grooter dan dat van Manoe of eenigen anderen wetgever. De priesters en hun bondgenooten schilderden den hemel met de schoonste kleuren en beschreven de hemelsche genietingen zóó levendig, dat de arme weduwe er naar ging reikhalzen met haren overleden man weer vereenigd te worden. En niet enkel was zij zelve dan zeker van haar komen in dien hemel, maar door haar offer werd die zekerheid ook het deel van haar man en hun beider families tot in het zevende geslacht. De korte pijn in de vlammen was niets in vergelijking met het gewone lot eener

weduwe. Zij stemde dus blijmoedig toe in die zelf-offerande, om daarmee goden en menschen te behagen.

Sir Edwin Arnold beschrijft uitvoerig het ceremonieel, dat bij deze plechtigheid der Soettie in acht werd genomen. Het offer baadde zich, trok nieuwe helder gekleurde kleederen aan, nam heilig Koesjoe-gras in de linkerhand, dronk eenige druppels water uit de andere en wijdde zich daarop, naar 't Oosten ziende, ten doode. De gang der weduwe naar den brandstapel was als een soort volksfeest — de zieken en misvormden smeekten om door de aanraking harer kleine bevende handen genezen te worden, de misdadigers, op wie in 't voorbij-rijden haar oog rustte, werden vrijgelaten, en 't paard, dat zij bereed, werd nooit weer voor eenigen aardschen dienst gebruikt.

Sommigen dier ongelukkige vrouwen, hoe opgewonden ook eerst, schrikten terug van 't vreeselijke altaar en wilden er afspringen zoodra zij de heete vlammen voelden — maar, 't was te laat — een kring van priesters en andere mannen hield de wacht en met lange ijzeren stangen werd 't arme schepsel in 't vuur teruggedreven.

De vreeselijke gewoonte bleef onaangevochten voortbestaan tot in het eerste vierde deel der 19de eeuw. Toen stond Raja Ram Mohum Roi, een Hindoe, op en verklaarde, dat de Soettie nooit door de Veda's was voorgeschreven, zooals de priesters beweerden. Hij schreef verscheidene boeken over de goddeloosheid van deze dingen en in vereeniging met eenige weinige vrienden slaagde hij er ten laatste in, de Regeering te bewegen deze menschen-offers te verbieden. Lord William Bentinck, Gouverneur-Generaal van Eng.-Indië had den zedelijken

moed de beroemde wet van 1829, die de Soettie in Britsch Indië verbood, te verordenen, en allen, die haar zouden vertreden des doods schuldig te verklaren.

Nu de weduwen-verbranding is verboden, denken velen dat men tevreden kan zijn, nu de weduwe gevrijwaard is voor dat vreeselijke lot. Maar zij beseffen weinig van den waren staat van zaken. Door geheel Indië, behalve in de Noord-Westelijke Provincies, hebben de vrouwen na den dood hunner mannen een zeer zwaar leven. Haar gouden en zilveren sieraden, haar mooie gewaden, en al wat zij gaarne gebruikt hebben, wordt haar ontnomen. Vooral ook 't hoofdhaar, dat om de 14 dagen geschooren moet worden b.v. onder de bevolking van Deccan. Een Hindoe-vrouw vindt 't verlies van het hoofdhaar erger dan de dood. De weduwe moet een grof wit, rood of bruin kleed dragen, zij mag slechts eenmaal in de 24 uren eten en nooit deelnemen aan familie-bijeenkomsten en feestjes. Een man rekent 't zich een ongeluk wanneer hij een weduwe ziet en hij zal er zijn reis om uitstellen, als bij zijn vertrek een weduwe zijn pad kruist. Een weduwe wordt een „kwaadvoorspellend ding" genoemd. De naam „Rand" waarbij zij gewoonlijk genoemd wordt is dezelfde die door een echtbreekster of prostituée gedragen wordt. Er gaat zelden een dag voorbij, dat zij niet door haar naaste familie vervloekt wordt als de oorzaak van den dood van den beminden zoon of broeder of zelfs neef. Er *zijn* enkele uitzonderingen op dezen regel, maar ongelukkig zijn die zeldzaam. Haar leven, gespeend aan zelfs de geringste kennis, zonder eenige hoop, beroofd van elk genoegen,

wordt ondragelijk, een vloek voor haar zelf en voor de geheele samenleving.

Ramabai zegt in haar reeds vroeger genoemd boek, dat het aantal van deze ongelukkigen in haar vaderland bij benadering wordt berekend op 23 millioen weduwen, waarvan er 10.000 onder den leeftijd van 4 jaren zijn en 51.000 tusschen dien van 5 tot 9 jaar. Deze getallen zijn lager, dan die van latere volkstellingen.

Op de dikwijls geopperde vraag, hoe dat aantal zoo hoog kan zijn, zijn twee antwoorden. Vooreerst worden jonge kinderen en zelfs zuigelingen dikwijls ten huwelijk gegeven aan oude mannen, die als ze spoedig sterven, de jonge bruidjes onherroepelijk als weduwen achterlaten. En ten tweede is een ongetrouwd meisje een schande voor de geheele familie en zal zelfs de armste zooveel geld als hij maar bijeen kan scharrelen, gebruiken om een of anderen man te bewegen zijn dochter te trouwen. In sommige deelen van Indië wordt hiervan een handel gemaakt en zijn er mannen, die van stad tot stad gaan, de aangeboden jonge meisjes huwen en dan leven van 't geld dat hun daarvoor is betaald. Zulk een man laat vijftig tot honderd weduwen na, die nooit zijn aangezicht gezien hebben nadat de huwelijksceremoniën voltrokken waren. — Gelukkig voor Indië raakt deze schandelijke praktijk in onbruik.

Men zegt, dat er geen kinder-huwelijken meer zijn. Een antwoord op deze bewering vindt men in het volgende extract van het „Mysore Census Commissioner's Report", een rapport dat over slechts één distrikt gaat.

Daar staat: „In hun eerste levensjaren werden 47

vrouwelijke kindertjes door hunne ouders ten huwelijk gegeven. Kinderen van beiderlei sekse komen op hun *tweede* jaar voor als gehuwden, echter meer meisjes dan jongens. In het derde jaar is die verhouding nog hooger, terwijl er in de geheele periode van het eerste tot het vijfde jaar 512 jongens tegen 11175 meisjes uitgehuwelijkt werden. Nog grooter is 't verschil bij kinderen van 5 tot 10 jaren. Daar heeft men 180947 kindvrouwtjes tegen 8173 jongens-echtgenooten".

Een Inlandsch uitgever eener Indische krant schreef onder dit rapport: „Men kan bij inzien dezer getallen niets anders zeggen als: monsterachtig. Stel u voor één jongen met 74 kind-vrouwtjes of nog letterlijker in veel gevallen zuigeling-vrouwtjes! *Wij moeten ondanks ons zelf gered worden van dezen gruwel.* Maar wie zal onze redder zijn?"

Wij kunnen op dezen noodkreet antwoorden: één heeft het gewaagd dit diepingeworteld onrecht en deze zonde te bestrijden: Pandita Ramabai!

Wij lezen in haar beroemd werk nog andere veel vreeselijker getallen en toestanden, zooals men die vindt in de groote Brahmanenkloosters, in de tempels, in de paleizen; doch laat ons hiervan zwijgen en nader kennis nemen van het werk in de Sjaradâ Sadan, het toevluchtsoord voor de kind-weduwen, waar zooveelen gered werden en nog dagelijks bescherming vinden.

KIJKJES IN HET WERK

Aan 't einde der tien jaren gekomen, die als proeftijd waren gesteld, reisde Ramabai weer naar Amerika om hare zaak te bepleiten en tevens in samenwerking met haar Comité eenige wijzigingen in de Statuten aan te brengen. Zij wenschte namelijk meer vrijheid om het Evangelie te verkondigen. Toen zij 26 Maart 1898 in Boston in een groote vergadering optrad, kon zij vol blijdschap mededeelen hoeveel reeds bereikt was, en vragen om blijvenden steun voor haar werk, dat getoond had uitvoerbaar en tot grooten zegen te zijn. Over de vervolging, die de Sjaradā Sadan te verduren gehad had, zeide zij: „Wat moet ik u vertellen over de godsdienstige richting der school? Toen ik begon, zeide ik, dat deze tot geen enkele partij zou behooren; hiermede bedoelde ik evenwel niet dat het een godsdienstloze school zou zijn; integendeel ieder zou daar vrij zijn haar eigen godsdienst te behouden. In de boekenkast zette ik den Bijbel en de Veda's naast elkander, onder ieders bereik; de meisjes kunnen lezen welk van beiden zij willen. Wij laten elk vrij om te bidden tot haar eigen goden of godenbeeldjes om den hals te dragen, zooals sommigen doen en zooals ik zelf jaren geleden ook deed. Maar ik ben blijde te kunnen zeggen, dat er licht kwam voor velen; niet door ons, maar door den Heer. Ik laat mijn meisjes vrij om op 't punt van den godsdienst te doen wat zij willen,

doch datzelfde recht ken ik mijzelven toe. Als ik in mijn eigen kamer met mijn dochter in den Bijbel lees en met haar zing en bid, wil ik de deur, die anders altijd openstaat, niet sluiten. Waarom ook? Wie lust heeft mag komen en luisteren, ik heb dezelfde vrijheid als de anderen en dwing niemand; alleenlijk, wie het Christengeloof wil leeren kennen is ook dáárin vrij. Zoo is 't geweest in deze eerste tien jaren en zoo zal 't ook in hoofdzaak blijven; alleen wensch ik niet aan bovengenoemde regels te zijn gebonden wanneer ik in 't belang eener leerlinge, aan haar verzoek om bijbelsch onderwijs zou willen voldoen".

Om nu den verkeerden indruk weg te nemen, die men in Indië van den naam der Vereeniging had, werd deze gewijzigd en heette zij voortaan: „De Amerikaansche Ramabai-Vereeniging". (American Ramabai Association). Onder dezen naam bestaat zij nog heden.

Als het resultaat van haren arbeid gedurende die eerste tien jaren deelde Ramabai mede, dat zij veertien „weduwen" had opgeleid tot onderwijzeressen, waarvan er negen een goede positie bekleeden en twee reeds zelf een school hebben opgericht. Acht meisjes waren tot ziekenverpleegsters opgeleid; twee waren huishoudsters en tien anderen waren gelukkig getrouwd. Van de 350 pupillen waren er 48 Christen geworden onder den onbewusten invloed van Ramabai's dagelijkschen omgang.

Ramabai bleef ook als Christin haren vegetarischen leefregel getrouw volhouden en zoo is 't menigmaal gebeurd, gedurende haar lange en vele reizen door Amerika, dat zij van al de voorgezette spijzen alleen

brood en boter gebruiken kon, omdat juist in Amerika veel vleesch en dierlijk vet bij 't bereiden der maaltijden gebruikt wordt, en de gulle gastvrouwen Ramabai's levenswijze niet kenden. Grappig is 't verhaal, dat zij thuis gekomen, eens aan haar meisje deed van een prachtige pastei, met vruchten gevuld, die er zoo verleidelijk en smakelijk uitzag, hoe zij op 't punt gestaan had er zich van te bedienen, maar toen nog juist bijtijds gehoord had dat 't gebak in *varkensvet* was bereid. En van alle dieren is 't varken voor den Hindoe het alleronreinste nog wel!

Overal was de ontvangst, die de dappere voorvechtster ten deel viel nog hartelijker en geestdriftiger dan de eerste maal en zij keerde naar Indië terug, welverzekerd van de medewerking en steun der Amerikanen. Van toen af heeft zij met medewerking harer dochter Manoramabai het werk belangrijk uitgebreid.

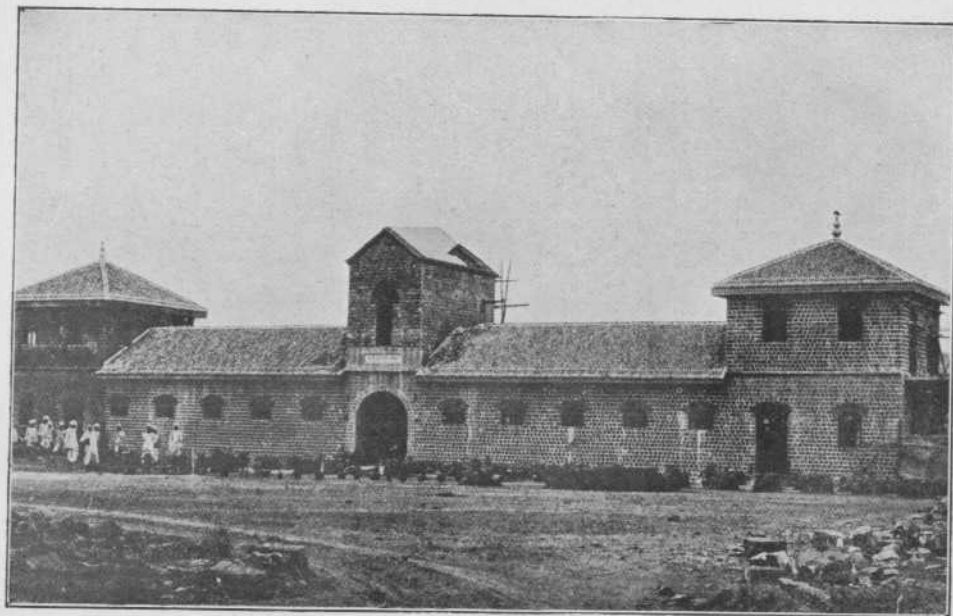
Tijdens het heerschen eener vreeselijke epidemie van builenpest te Poone, werd 't haar duidelijk dat 't beter was de steeds groeiende school buiten de stad te verplaatsen en met toestemming der Vereeniging in Amerika kocht zij een groote uitgestrektheid land, waarop zij een aantal gebouwen liet zetten, en in de eerste plaats met haar Sjaradā Sadan daarheen verhuisde. Zij gaf aan het geheel den naam „Moekti”, (Behoud; Redding). En inderdaad, dit was een passende naam, want reeds spoedig gedurende een hongersnood in die streken, nam zij een groot aantal weduwen en weezen op, zoodat haar groot gezin van 1500 tot 2000 zielen telde. Natuurlijk veranderde de vorm van het werk, daar zij in dezen nood-tijd afweek van haar regel om alleen kind-weduwen

uit de hoogere kasten op te nemen. Veel geld voor den aankoop der uitgestrekte bezitting is haar van buiten af toegezonden en staat dus niet onder toezicht der Vereeniging.

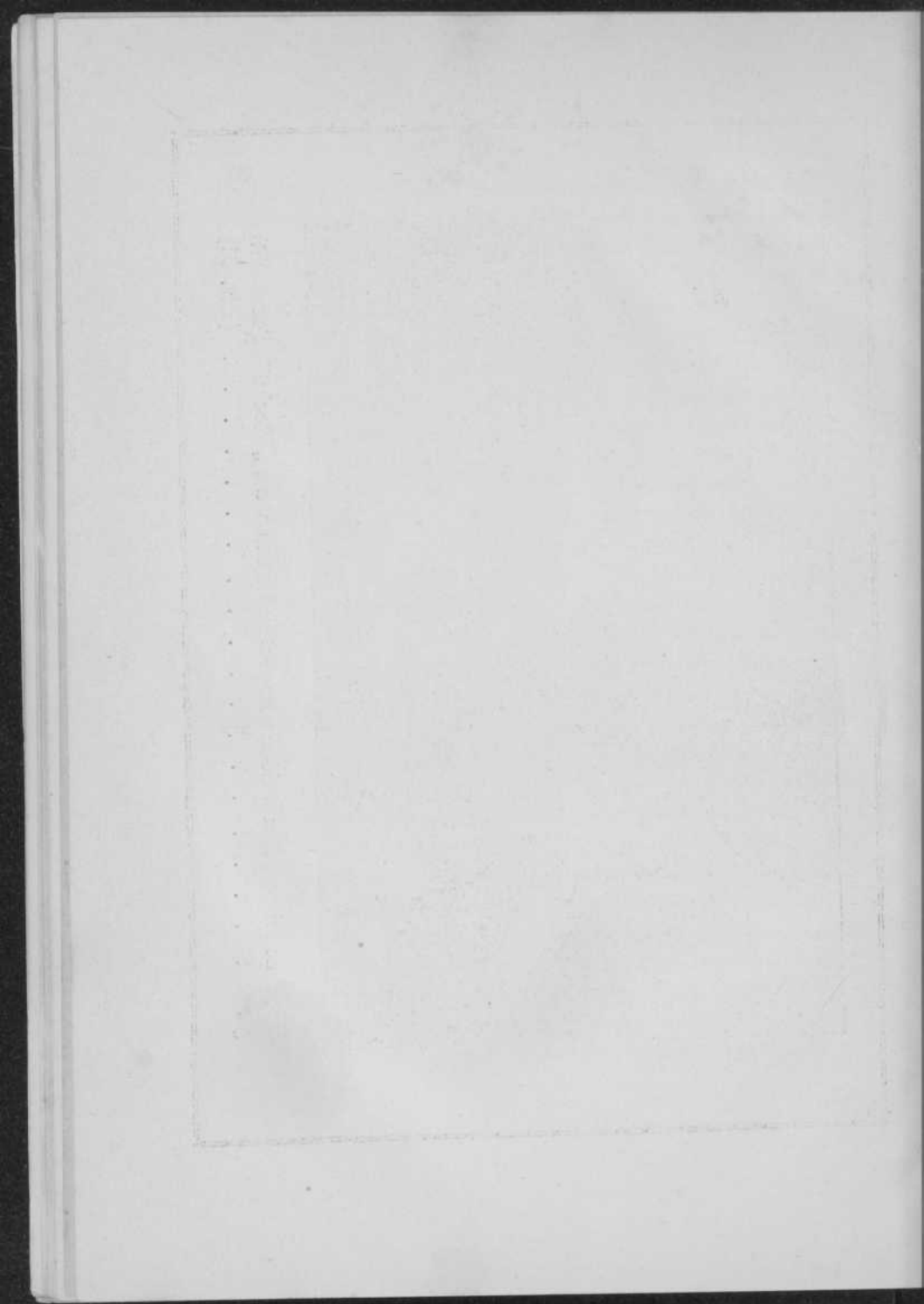
Veel van die uitgehongerde, verwaarloosde kinderen en oude weduwen konden het onderricht der School niet volgen en voor deze begon zij handwerkscholen, waarin de leerlingen, in koken, huiswerk, weven, enz. evengoed als in het vervaardigen van kleedingstukken werden onderwezen.

In de werkverdeeling zorgde Ramabai voor behoorlijke afwisseling. De kinderen ontvingen ook hier les in lezen en schrijven. Al het werk in en voor Moekti werd door de bewoonsters zelve verricht, onder leiding der in de Sjaradâ Sadan gevormde onderwijzeressen, terwijl naast Ramabai hare dochter Manoramabai het geheel bestuurd. Het was heerlijk moeder en dochter zoo te zien samenwerken, in liefde en toewijding elkaâr gelijk. Men moest, toen 't werk zich al maar uitbreidde, overgaan tot een splitsing daarvan en toen vertrouwde Ramabai aan Mano de geheele Sjaradâ Sadan toe.

Ramabai stelde een vaste dagverdeeling in voor elk der huizen. Wanneer men die leest, bewondert men deze vrouw om haar doorzicht en overleg. Zij stelde vrouwen in hare helpsters, liet haar zooveel mogelijk vrijheid van handelen, maar was overal en altijd de onvermoeibare raadgeefster en steun, zoodra men tot haar kwam en behield in alle dingen het oppertoezicht. Deze methode werkte uitstekend; er heerschte een tevreden vroolijke geest in de Stichting en wanneer de ongelukkige

Kapel en schoolgebouw door Ramabai onder den naam „Moekti” (Toevlucht)
gesticht (Blz. 31)

verstootenen eenige weken onder hare hoede hadden mogen leven, kon men in de lachende, gelukkige kindergezigtjes de droeve figuurtjes van weleer ter nauwernood herkennen. —

Toen alles eenmaal goed geregeld kon worden en de doodelijke gevolgen van pest en hongersnood afnamen, verdeelde Ramabai de Stichting in drie hoofd-afdeelingen: „Moekti” of algemeen Weeshuis en Toevlucht voor al wie komen wilden — „Kripa Sedan” of Reddinghuis voor hen, wier leven schipbreuk geleden had vóór zij hier werden opgenomen, en de „Sjāradā Sadan”, of opleidings-school, die geheel afgescheiden van de andere huizen beheerd wordt en nog steeds door de Amerikaansche Vereeniging wordt gesteund en onderhouden.

Daar het medelijdend hart van Ramabai *niemand* af wilde wijzen, is in de Stichting ook een plaats ingeruimd voor een school voor blinden, en een andere voor dooven en stommen.

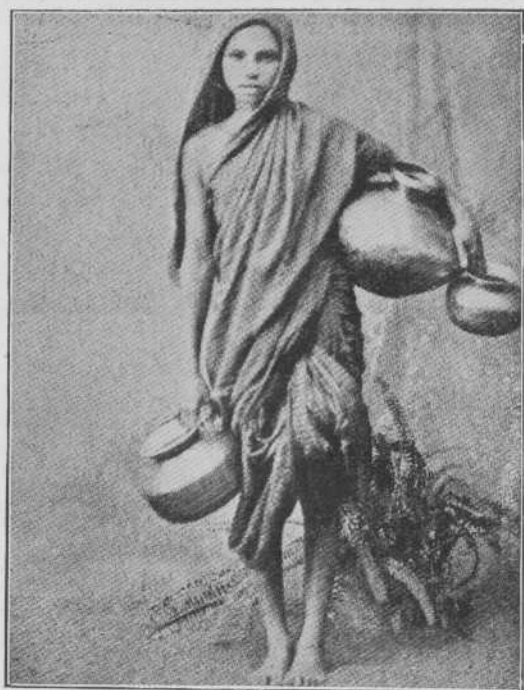
Haar werk is niet beperkt gebleven binnen de landpalen van Moekti; het heeft doorgewerkt in allerlei richting en de volkeren van Indië werden er door gedrongen hun opinie omtrent de opvoeding der vrouw te wijzigen. Wat Ramabai bereikte was voor anderen ook mogelijk. Niet allen oordeelden meer zooals eens een Oostersche prins, die Ramabai bezocht en die verachtelijk uitriep: „Een school voor weduwen! Welk recht hebben die op geluk of op onderricht? Wie geen man of geen zoon heeft om te dienen zijn niet méér waard dan de straathonden en de kraaien, en kunnen best leven zooals deze: een handje vol rijst of een korst brood is al genoeg voor haar!” —

LEVENS-GESCHIEDENISSEN

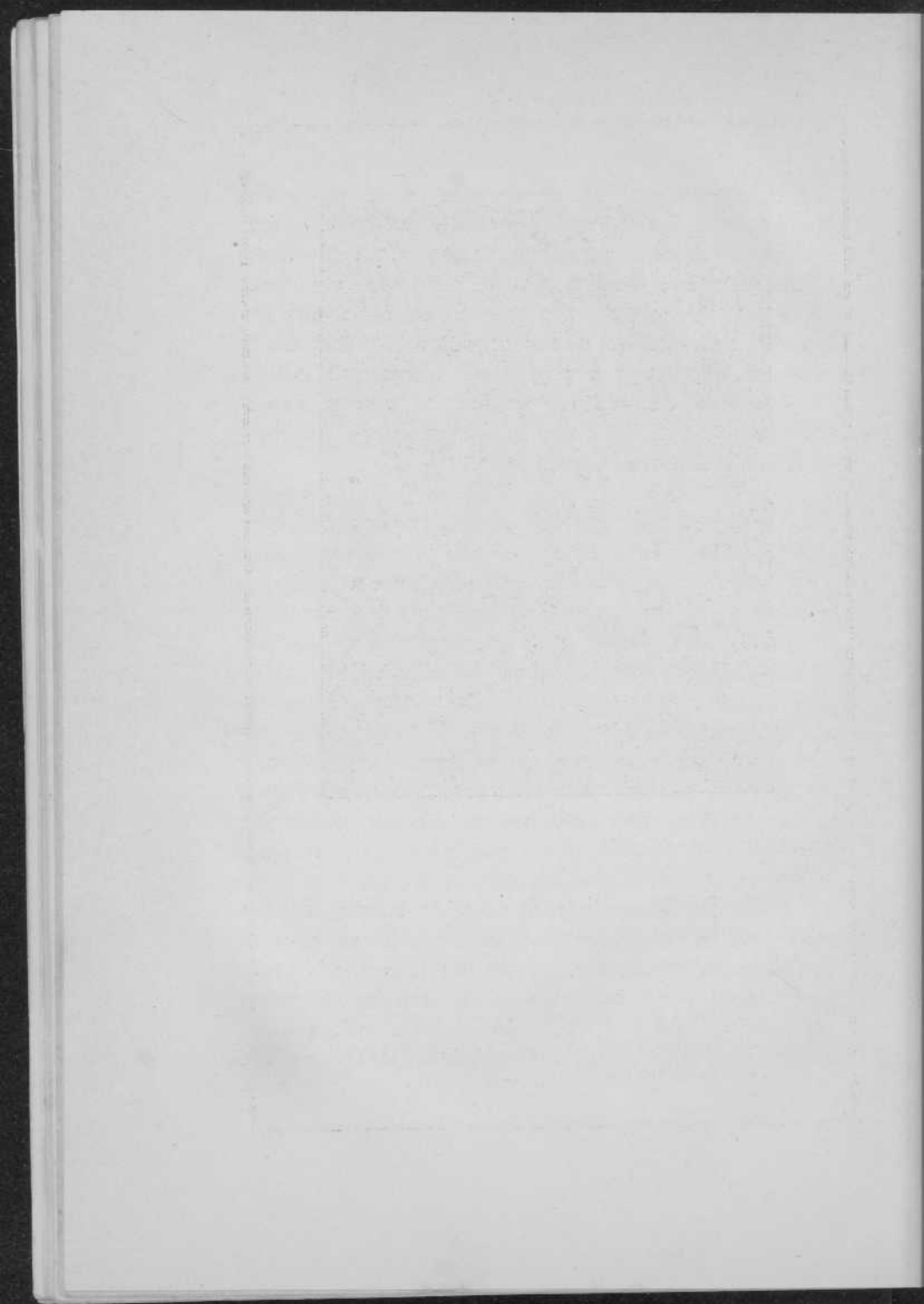
De *lijdens*geschiedenis van de meeste leerlingen is ontroerend. In de jaarlijksche Verslagen der Vereeniging kan men er verscheidene vinden. Wij willen ons hier bepalen bij enkele, die Manoramabai vertelde toen zij in 1890 een reis naar de Vereenigde Staten gemaakt heeft, om, in opdracht harer moeder, de jaarvergadering bij te wonen.

„Ik kies” zoo begint zij, „een paar levensbeelden van meisjes, die in later tijd uitnemende helpsters werden in onzen moeilijken arbeid”.

Een harer was gehuwd toen zij vijf jaar oud was met een man van 45 jaren. Zij werd weduwe toen zij zes jaar oud was. Van toen af moest zij wonen in 't gezin van een broer van den overledene, die een dorps-herberg in Midden-Indië hield. Naarmate het kind grooter werd, nam ook de zwaarte van de haar opgelegde taak toe, en toen zij nog niet ouder was dan 10 jaar, moest zij behalve al het andere, in koperen vaatwerk een kwartier ver water gaan halen aan een bron, en dat verscheidene malen per dag. Zij droeg dan één koperen kan op 't hoofd, één op de heup en de andere in de hand. Verder moest zij de af- en aankomende gasten bedienen, soms ook als zij reeds om elf uur te bed was gegaan. Zij moest dan opstaan, warm water voor hen gereed maken om de voeten te wasschen en 't hun zoo gemakkelijk mogelijk maken. Haar leven was één doorlopende

Zij moest dan een kwartier ver water gaan
halen aan de bron, in koper vaatwerk, en dat
verscheidene malen per dag . . . (Blz. 34)

ellende. Zij trachtte eens te vluchten, maar zij kende den weg niet, werd wéér opgevangen en voortaan met dubbele wreedheid behandeld. Eindelijk kreeg iemand medelijden met 't kind en bracht 't tot ons. Zij bleef zeven jaar op de school en ontving een opvoeding, die haar in staat stelde zich zelf te onderhouden. Zij is later getrouwd met een inlandschen Christen en is heel gelukkig. Zij en haar echtgenoot doen al wat zij kunnen voor hun volk en natuurlijk is háár grootste begeerte de kleine weduwtjes te helpen. —

Y. was heel jong gehuwd en leefde in een orthodoxe Hindoe-familie. Haar broer bracht zijn vrouw naar onze school, maar Y. wilde hij niet brengen, omdat ze weduwe was. Een harer plichten was elken morgen water uit de bron te gaan halen. Toen zij bij dit werk eens een reiziger tegenkwam, ging deze haar aanklagen, omdat zij naar zijn meening ongeluk over hem bracht. Zij moest dus ontmoetingen met vreemden voortaan vermijden.

Een weduwe moet geregeld eens in de week vasten, en ééns per maand doet zij dit zóó streng, dat zelfs een druppel water haar verboden is. Als dan die vasten voorbij is mag zij slechts brood, van een bepaalde soort meel bereid, eten. Y. had gevast en vroeg haar schoon-zuster om wat van dat meel, maar deze zeide, dat er niets van in huis was. Y. vroeg nog eens omdat zij zoo'n honger had, maar na wat zoeken, zeide de zuster wéér dat zij niets had. Volgens de Hindoe-leer moest men de waarheid zeggen; maar er zijn vijf gevallen, waarin men mag liegen; een er van is, dat men aan een

vrouw een leugen mag wijsmaken. Den volgenden dag vond Y. een grooten zak vol van de aangewezen meelsoort. Zij begreep niet waarom haar schoonzuster dat niet had willen zeggen, tenzij dan dat 't een godsdienstig voorschrift was, en dan was 't immers heel goed. Toen zij later bij ons op school kwam zeide ze dikwijls: „ik begrijp niet waarom ge allen zoo goed voor mij zijt; ik ben immers toch maar een weduwe”.

De eerste leerling was de kleine Godoebai, die, zooals we in een vorig hoofdstuk zagen tot twee malen toe een eind aan haar rampzalig leven wilde maken en alléén weerhouden werd door de vrees, dat zij bij een volgende incarnatie weer een *vrouw* zou kunnen worden. Vier jaren leidde zij een gelukkig leven in de Sjāradā Sadan — toen trouwde zij met den heer D. K. Karde, en tezamen hebben zij een tehuis, voor kind-weduwen opgericht in den zelfden geest als de Sadan. In een brief van haren echtgenoot roemt deze haar als een uitnemende huisvrouw, een goed ontwikkelde gezellin, die op de School haar tijd goed gebruikt had en nu nog altijd gaarne zich verder bekwaamde in verscheidene vakken.

Manoramabai vertelt ook nog van haar School voor Blinden en hoe blij allen waren, toen een Engelsche dame, die in haar vaderland jaren aan zulk een school onderwijs gaf, nu tot hen was gekomen om meer leiding te geven. „Wij willen nu voor de blinde meisjes een soort zijde-industrie beginnen. Moeder heeft moerbezie-

boomen en raciniplanten voor dit doel afgestaan en we hebben al een groot aantal zijdewormen, die hun cocons spinnen in korfjes door onze blinden gemaakt. Wat we verder doen zullen, moet de tijd ons leeren. Zeker is 't, dat deze blinde kinderen met haar fijne vingertoppen aardig den slag beet krijgen om die cocons af te wikkelen".

Dan vertelt zij ook nog van een vacantie-uitstapje met 15 meisjes naar Mahablesjwar, waar men enkele dagen vertoefde, en waar door 't zien van allerlei, het latere onderwijs zoo werd vergemakkelijkt. B.v. velen hadden nooit de zee, een spoortrein, een rivier, een waterval of een berg gezien. Een telefoon, een elektrische lamp, een tramwagen, een graan-elevator, een groote Engelsche winkel en nog heel wat andere dingen kenden ze enkel bij naam, en 't was vaak lastig genoeg om haar dat alles op school duidelijk te maken. Maar een reisje als dit, was leerzaam en hoogst aangenaam tevens!

GELEERDE - GEHEILIGDE - GEWIJDE

Ja, die volgorde is de juiste. De hoogstaande vrouw, wier leven en werken hier kort is beschreven, was om te beginnen een geleerde van den eersten rang in de wereld der wetenschap. Zij beheerschte zeven talen; door haar uitstekend geheugen kende zij ruim 2000 verzen der Veda's van buiten. Zij hield voordrachten evengoed in 't Engelsch als in de talen van Indië. Inderdaad „Geleerde” is haar eerste titel; een die zij eerlijk verdiend heeft.

Geheiligde? Ja, dat ook; want bij al het leed harer jeugd, bij 't verlies van al wat het leven dierbaar maakte, gelouterd door de beproevingen, die de zeden van haar land haar oplegden, zag zij door den nevel der Hindoe-idealen den waren God, tot Wien reeds haar vader zijn gebeden opzond! Meer geheiligd nog in karakter toen zij Christus gevonden had, die het zoenoffer is voor de zonden der wereld.

Gewijde? — Ja waarlijk. Heeft zij niet elke gedachte aan wereldsche eer en winst op zijde gezet om hare handen te kunnen leggen onder den last der eeuwenoude verdrukking die op de ongelukkige kindweduwen lag, en droeg zij ook niet de zorg en het leed der verhongerenden, der blinden en droeven, der lijdenden in 't algemeen? „Ik ben onder u geweest, als een, die diende” was het woord van haren Meester, en zij volgde Hem na. Zij diende ter wille van dien Eënen,

wiens leven en voorbeeld haar geheele hart beheerschten, en die haar *zelf* hare taak had aangewezen.

Generaal Armstrong, misschien wel de grootste opvoedkundige van zijn tijd in Amerika, zeide altijd dat het doel van het Hampton-Instituut, een machtig lichaam met vele hulpkrachten, hierin bestond, een klasse van menschen, zoowel mannen als vrouwen, te vormen onder de negers, die zich wijden aan de opvoeding van hun eigene rasgenooten. Van Ramabai zeide hij: „Deze kleine vrouw is bezig onder de vrouwen van Indië een klasse te vormen, waarvan elk lid zich wêer geven zal voor opvoeding der kind-weduwen”. — Een reuzentaak, zooals we gezien hebben.

Ramabai's groote vermaardheid als Sanscriet-taalkundige bezorgde haar menigmaal zeldzame gelegenheden om voor haar zaak te pleiten. Op het eerste Nationale Congres in Bombay in 1889 waren onder 2000 afgevaardigden *drie* vrouwen, voornamelijk door den invloed der Pandita. Dit congres was bijeengekomen met het doel eenheid te brengen onder de verschillende rassen van Hindostan en de aandacht der Engelsche regeering te vestigen op allerlei grieven en noodige hervormingen. Ramabai sprak krachtig voor twee besluiten; een met betrekking tot het huwelijk en 't andere omtrent het kaal scheren der hoofden bij de weduwen. Zij toonde de onrechtvaardigheid aan van het ontnemen harer bezittingen, wanneer een weduwe hertrouwen wilde. En moedig kwam zij op tegen 't dwaze bijgeloof dat, als weduwen lang haar droegen, dit haar mannen in de hel vast zou binden! Toen zij opstond om te spreken

was er, door 't opdringen der mannen, die haar wilden hooren, nog al wat tumult. Nadat de stilte hersteld was, merkte zij heel leuk op: „Geen wonder, landgenooten, dat mijn stem zoo zwak is, want ge hebt nog nooit aan een vrouw gelegenheid gegeven om die sterk te maken”. En toen ging zij voort vlug en geestig zóó te spreken, dat zij haar toehoorders soms tot tranen, soms ook tot een lach bewoog. De voorstellen waarvoor zij streed, werden door een groote meerderheid ondersteund, en het verzoek, dat de Congressisten zich zouden verbinden geen huwelijk toe te staan vóórdát de bruid haar veertiende jaar voltooid had, werd eveneens met groote meerderheid van stemmen aangenomen en toegestaan.

Het doet aangenaam aan te ervaren, dat sommige Hindoes de geleerdheid der Pandita *bleven* erkennen, ook toen zij Christen werd. Te Barsi werd haar eens verzocht een vergadering te houden en zie — geen enkele vrouw durfde te komen. De mannen drongen haar, om voor hen uit de Veda's te lezen en dáárover te spreken in haar voordracht. Zij zeide met de haar eigen vrijmoedigheid: „Goed, ik zal 't doen; want ik moet, net als Paulus in den ouden tijd, den Joden een Jood en den Grieken een Griek zijn. Zij koos een gedeelte uit een der Poerana's en legde dat uit en hare toehoorders waren zoo verrukt, dat er dadelijk stappen gedaan werden, opdat die „half-godsdiensdige” lezing dien namiddag in den Tempel herhaald worden zou.

Ramabai's zin voor 't humoristische kwam haar ook hier te stade, zooals zoo vaak. Ze schreef: „Hier was

het toppunt! Niemand heeft ooit gehoord of gezien dat een orthodoxe Hindoe een christenverworping zelfs maar zijn heiligen tempel liet binnen treden! Het volk van Barsi stond nu niet enkel toe, dat ik er heen ging, maar bezwoer mij hun een gedeelte van hun heilig boek voor te lezen. Ik hield 't voor een negentiende-eeuwsch wonder!"

Het is moedgevend, dat vele verlichte Hindoes deze Apostel van blijder dagen welkom heetten. Een dagblad in Madras beschreef de beroemde gast der stad eens als volgt: „Pandida Ramabai vereenigt in zich, wat zelfs bij mannen in Indië zelden voorkomt: een diepe kennis van de Hindoe-Sjastras en ook een innig vertrouwd zijn met het leven, denken en spreken van de meest vooraanstaande naties van het Westen. Gedurende vele eeuwen is geen vrouw op het tooneel van ons Indisch leven verschenen, die zóó geleerd was en zóó vol toewijding arbeidde aan de opheffing harer sekse. Ongeacht haar overgang tot het Christendom zou haar eenvoudige, rustige levenswijze, haar ernstige welsprekendheid voor een heilige zaak en het onoverwinnelijke front, dat zij plaatst tegenover de orthodoxie hier te lande door haar rake aanhalingen uit de Veda's en Paroenoe's, in ieder ander land als Indië, in iederen anderen tijd als de onze, die er een is van uiterste zelfzucht — voldoende zijn geweest om een heele maatschappelijke omwenteling te weeg te brengen. Maar zelfs in de ontaarde tijden waarin wij thans leven, zijn wij vol hoop dat de pleidooien der Pandita onze beschaafde mannen zullen herinneren aan hun plicht tegenover de vrouw".

In sommige steden werd Ramabai ontvangen met

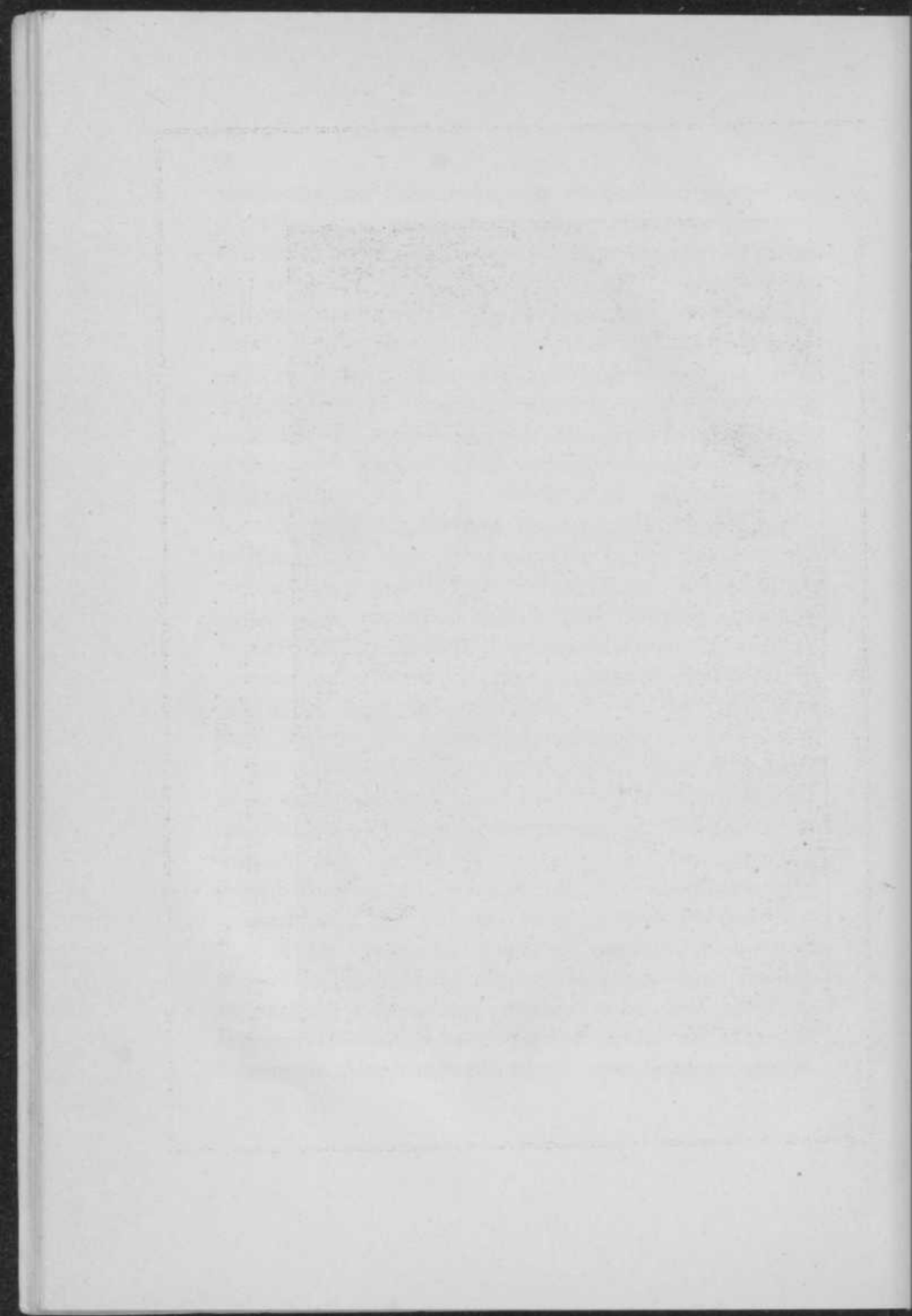
groote eerbewijzen; zij werd er gevierd, bloemen en welriekend water werden haar aangeboden. Het was het antwoord op de eeuwen oude klacht van Indië's vrouwen tegen onmenselijke wreedheid — het protest dat eindelijk een stem had verworven door het wel-sprekende leven eener heldhaftige vrouw, die al de ellende harer zusteren op 't hart droeg en alles deed voor een betere toekomst.

Soebodha Patrika schrijft: „De geschiedenis van Pandita Ramabai's school verdient met gouden letters te worden geschreven. Het is de moed eener Hindostansche vrouw, die haar in 't leven riep en het is de Amerikaansche edelmoedigheid, die haar voortbestaan verzekert”.

Maar niet enkel tot de vrouwen der hoogere kasten voelde Ramabai zich getrokken, haar hart ging uit naar de kinderen van het volk, en daar de Marattitaal der voorname standen totaal onverstaanbaar is voor de lagere bevolking, legde Ramabai zich toe op de studie daarvan. Dit was haar groote doel: zij wilde den Bijbel onder het bereik van allen brengen. Zij heeft dan ook Oud- en Nieuw-Testament geheel overgezet in de volkstaal, nadat zij vooraf door ernstige studie haar kennis van 't Hebreeuwsch en Grieksch had vergroot. Zij koos eenige der verst gevorderden onder hare studenten, zooals de oudere leerlingen sedert lang genoemd werden, en met dezen zette zij die taalstudie voort. En niet enkel de vertaling, ook het drukken, binden en verzenden geschiedde door de bewoonsters van haar Stichting. Als men nu weet, dat in de drukkerij de Latijnsche, Grieksche, Hebreeuwsche en Maratti letterteekens ge-

Ramabai bezig met de vertaling van den Bijbel uit het Hoog-Maratti in
de taal van het gewone volk (Blz. 42)

bruikt moesten worden, dan staat men verbaasd over zooveel werkkraft, vooral in een land, waar de vrouw tot dusver in elk opzicht achtergesteld en verwaarloosd was.

Ramabai's groote steun was hare dochter Manoramabai. Aan haar kon zij zooveel overlaten van 't bestuur der Stichting, dat zij den noodigen tijd voor haar vertaalwerk vinden kon. Manoramabai studeerde aan de Universiteit van Bombay, kwam daarna aan het hoofd der Sadan en bracht deze met medewerking der onderwijzeressen op het peil der Gouvernements-eischen. Vroeger had Ramabai standvastig alle ondersteuning van het Gouvernement geweigerd, want zij zag in, dat zij niet meer zoo vrij zou zijn, wanneer zij hulp van die zijde aannam. Doch ongeveer 20 jaar later kwam zij tot de overtuiging, dat 't beter was zich aan te sluiten bij de Regeering, wier streven tot betere ontwikkeling van het volk zij moest waardeeren. Al wat in deze richting gedaan werd, droeg altijd haar volle sympathie weg.

In 1919 heeft het Britsche Gouvernement aan Pandita Ramabai de Kaiser-I-Hind-orde verleend als erkenning harer groote verdiensten ten opzichte der ontwikkeling van Indië. Daar Ramabai's gezondheid in dezen tijd minder goed was, ging hare dochter voor haar de medaille in ontvangst nemen in Bombay.

Manoramabai breidde den invloed der Sjāradā Sadan ongeveer tien jaren geleden uit, door een dergelijke school te Goelborga in de provincie Nizam te stichten, die ook prachtig werk levert. Andere scholen ontstonden

in verschillende deelen van Indië, die allen onder den invloed van Ramabai arbeiden. Sommige zijn niet christelijk, maar ook zij werken voor de bevrijding der weduwen uit haar ellendigen toestand.

Nog in andere richting was Manoramabai bezig. Met eene vriendin heeft zij reizen naar Australië en Nieuw-Zeeland ondernomen om belangstelling en steun voor 't zich steeds uitbreidende werk te winnen.

Alle toekomstplannen zoowel van de Vereeniging als van Ramabai zelve berustten op de voortzetting van het werk der moeder door haar zoo bij uitnemendheid daartoe geschikte dochter. Haar naam beteekent in onze taal „Harte-vreugd” en dat was zij in elk opzicht geweest, steeds bereid om haar moeder te helpen en het al te zware van de ouder wordende schouders te nemen. En overal zag men Mano gaarne en vertrouwde op haar.

Gods bedoeling evenwel was anders, dan die der menschen. Mano's gezondheid liet te wenschen over, en gaf reden tot ernstige bezorgdheid. Ondanks de zorgvuldigste verpleging in het ziekenhuis te Mirjah, ging zij achteruit. Men ging over tot een operatie, maar haar hart was daartegen niet opgewassen en kalm en vredig ging zij naar het Hemelsch Vaderland, waarmede haar gedachten zich zooveel hadden bezig gehouden.

De arme moeder droeg op edele wijze haar droefheid over het verlies, dat niet alleen haar, doch geheel haar werk trof. Zij schreef aan de leden van haar Amerikaansch Bestuur: „Al wat ik zeg is: de Heer gaf, de Heer nam, Zijn naam zij geloofd! — Er studeeren 360 leerlingen in de Sjaradâ Sadan, de gewone lagere school

en de school voor kleine kinderen. Dit werk zal voortgezet worden, zoolang als God ons genade en kracht verleent. De school is goed georganiseerd en op zijn tegenwoordige hoogte gebracht door mijne dochter, die nu vóór mij naar de hoogere wereld is gegaan. Een van haar laatste bezigheden is geweest de samenstelling van den werkrooster, waarmede in Juni de lessen weêr zouden beginnen. Zij woonde de vergadering der Commissie van Toezicht bij en besprak alles voor de volgende samenkomst, zeggende, dat zij die niet bij zou kunnen wonen, omdat zij naar 't ziekenhuis gaan moest; maar alles zou geregeld zijn gang kunnen gaan, daar zij voor alles gezorgd had". — Deze woorden waren bijna profetisch; want Manoramabai ging tot haren Koning, vóór de volgende vergadering bijeen kwam.

Ofschoon de beroofde moeder haar leed moedig droeg, was toch de uitwerking der droefenis en het gemis van den steun, dien Mano haar overal had gegeven, te veel voor een gestel, dat hoewel in den aanvang sterk, toch veel geleden had door de vele reizen en door al wat zij in hare jeugd had moeten verduren. Kort nadat zij het jaarverslag van de Sjâradâ Sadan naar de Vereeniging verzonden had, wees zij kalm Miss *Lissa Hastie* als haar opvolgster aan. Deze dame was een Engelsche vriendin, die de laatste twaalf jaren met haar had gewerkt en die dezelfde idealen was toegedaan als Ramabai.

Op den vijfden April 1922 kwam in Amerika een telegram, dat bekend maakte „*Ramabai Promoted*". „*Ramabai bevorderd tot heerlijkheid*". Opgeroepen tot

den dienst Hierboven!

De begrafenis werd geleid door den vertegenwoordiger der Vereeniging in Indië, Ds R. A. Hume, van Amednoga, die een harer oudste vrienden was. De eenvoudige kist werd gedragen op de schouders van jonge vrouwen van Moekti en duizend studenten volgden in den stoet naar de dorpsbegraafplaats, een kwart mijl verderop. Een wit kleed bedekte de baar, waarop geschreven stond: „Wij zullen allen veranderd worden, de bazuin zal slaan en de dooden zullen onverderfelijk opgewekt worden en wij zullen veranderd worden". Het opschrift op de doorkist was: „*Pandita Ramabai Medhavi. Geboren 23 April 1858. Ontslapen 5 April 1922*".

Merkwaardig was de zelfbeheersching van de menigte, van wie men een echt Oostersche uitbarsting van rouwbeklag zou verwacht hebben. Wel zag men tranen, maar 't was duidelijk, dat het onderwijs der geliefde Moeder een les van de opstanding der dooden in deze harten had geprent.

Miss Tuller, een van de jongere helpsters in Moekti geeft het volgende beeld van de zoo beminde leidster. O.m. zegt zij: „Zij was een heldin, ook in 't oog van haar dagelijksche assistenten, een van de mooiste typen der Konkunsth-Brahmanen; met groote gaven toegerust. Later werd zij doof tengevolge van het slapen op de vochtige aarde, op haar pelgrimstochten vóór zij Christin werd. Wat ze ook deed, 't geschiedde altijd zorgzaam, met gratie en met groote vriendelijkheid. Dat bleek zoowel als zij drukproeven corrigeerde, een

kindje voedde of een vervelende vrouw aanhoorde. Haar zin voor humor was een onuitputtelijke bron van vroolijkheid en zij had een echt aantrekkelijken lach. In scherts mocht men haar heel wat zeggen, wat zij dan heel goed opnam en dat ook zijn invloed niet miste. Zij was zôo gul edelmoedig, dat 't haar eigenlijk strijd kostte iets te verkoopen; veel liever schonk zij de dingen weg. Zij hield veel van kinderen en die hingen haar aan, als de naalden aan den magneet. Max Müller heeft van haar gezegd, dat zij een der merkwaardigste geheugens bezat, en daarvan hebben wij tot aan het einde toe de sterkste bewijzen gehad. Ramabai was nooit te druk bezig om hare hoffelijkheid te vergeten. Weinig dingen mishagden haar meer dan ruwheid of lompheid van hen, die 't beter konden weten. Zij vleide nooit en men kon rekenen op haar oprechtheid. — Onze Pandita bezat nog een andere deugd. Dat was haar diep eerlijke en beminnelijke nederigheid".

Deze vriendelijke beoordeeling is wêl verdiend. Wie Ramabai gekend heeft van haar eerste bezoek aan de Vereenigde Staten af, kan getuigen hoe volkomen onzelfzuchtig zij was, en hoe wonderbaar begaafd.

Dr. Fleming schrijft in zijn boek „*Building with India*": „In de geschiedenis der Christelijke Kerk zal Pandita Ramabai voor ons staan als de grootste Indische Christin van haren tijd. Doordat Ramabai haar lange moeilijke tochten naar Hindoe-bedevaart-plaatsen heeft gemaakt en door haar vlijtig zoeken in de omvangrijke Sanskrietische literatuur naar een of andere bevredigende

waarheid, zonder dat zij die kon vinden, zal de Kerk altijd sterk staan tegenover het Hindoeïsme in zijn onmacht. In het bewonderenswaardige gebruik, dat Ramabai maakte van hare gaven van verstand en hart, in haar groot werk voor duizenden van Indië's weduwen, in haar nooit wifelende trouw aan Jezus Christus en haar nederig staan in Zijnen dienst, in wat zij was, zelfs meer dan in wat zij heeft gedaan, kan de wereld zien, wat een Indische vermag, als zij het eigendom van Christus is".

